

УДК: 08.01.04.330.332(447.82)

Шевчук Б. М.,

bmshevchuk@gmail.com, ORCID ID 0000-0002-0004-325X,

д.е.н., проф., професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет

НООЕКОНОМІКА: ЕСХАТОЛОГІЯ ПОЧАТКУ НООСФЕРНОЇ ОЙКУМЕНИ І РОЛЬ УКРАЇНИ

***Анотація.** Розглядаються культурно-аксіологічні принципи становлення нооекономіки як способу організації господарювання, де категорія вартості зазнає ноуменальної сублимації від кількісного детермінізму простору і часу і стає явищем ноосферної дійсності у формі інституціонально-інклюзивних мінових практик. Ці принципи діють як синерго-синтезуюча сила подолання апріорного детермінізму атрактивних цілісностей домінуючого типу культури у їх дихотомічних опозиціях: монадне – соборне, Логос – Архетип, профанне – сакральне, плебей – когнітарій, історіософія – культура, ринок – символічний обмін, культура сорому – культура провини, есхатологія – Велике Повернення, індустріалізм – нооекономіка. Принцип софійності, який зумовлює онтологічну новизну споживної вартості інтелектуального блага нооекономіки, дозволяє трансформувати есхатологічний детермінізм ентропії виробничих систем матеріальної економіки у ноосферний континуум третього типу культури – культури совісті філософії серця. Принцип есенціальності вартості інтелектуального продукту відображає подолання вищого детермінізму матеріальної дійсності існування світу – субстанціональності речей, зокрема детермінізму робочого часу як потоку енергетичних затрат, що дозволяє говорити про працю як субстанцію економічної вартості. Стверджується, що в умовах нооекономіки субстанцією вартості інтелектуального продукту, тобто недиференційованою потенціальністю актуальної дійсності всього можливого, може бути лише семантичний вакуум спресованих сенсів буття, а не ноосфера, яка є континуумом історично систематизованого досвіду свідомого відтворення життя, а не знеособленою множиною спонтанних флуктуацій чуттєвості, тобто ноосфера є проявом присутності Логоса, а не Архетипу. Гематричний принцип дозволяє формувати наративи перспектив парадигмальних проєктів передбачуваного майбутнього, використовуючи не лише абстрактні знаки кількісних величин, а й образні алегорії екзистенційних та есенціальних сенсів цілеспрямовано-очікуваного буття у його вітальній повноті – софійності Логоса Суцього, що демонструється на семіотичному матеріалі культури України.*

Ключові слова: нооекономіка, ноосфера, семантичний вакуум, Логос, Архетип, софійність, соборність, монадність, когнітарій, культура сорому, культура провини, символічний обмін, сакральний час, профанний час, онтологічна новизна.

Shevchuk B. M.,

bmshevchuk@gmail.com, ORCID ID 0000-0002-0004-325X,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

NOOECONOMICS: THE ESCHATOLOGY OF THE BEGINNING OF THE NOOSPHERIC OIKUMENE AND THE ROLE OF UKRAINE

***Abstract.** The cultural and axiological principles of the formation of nooeconomics as a way of organizing business are considered, where the category of value undergoes noumenal sublimation from the quantitative determinism of space and time and becomes a phenomenon of noospheric reality in the form of institutionally inclusive exchange practices. These principles act as a synergo-synthesizing force to overcome the a priori determinism of attractive wholes of the dominant type of culture in their dichotomous oppositions: monadic - cathedral, Logos - Archetype, profane - sacred, plebeian - cognitary, historiosophy - culture, market - symbolic exchange, culture of shame – culture of guilt, eschatology - the Great Return, industrialism - nooeconomics. The principle of sophistry, which determines the ontological novelty of the consumption value of the intellectual good of the nooeconomics, allows us to transform the eschatological determinism of the entropy of production systems of the material economics into the noospheric continuum of the third type of culture - the culture of conscience of the philosophy of the heart. The principle of the essentiality of the value of an intellectual product reflects the overcoming of the higher determinism of the material reality of the existence of the world - the substantiality of things, in particular the determinism of working time as a flow of energy costs, which allows us to talk about work as a substance of economic value. It is argued that in the conditions of nooeconomics, the substance of the value of an intellectual product, that is, the undifferentiated potentiality of the actual reality of everything possible, can only be the semantic vacuum of suppressed meanings of being, and not the noosphere, which is a continuum of the historically systematized experience of conscious reproduction of life, and not an impersonal multitude of spontaneous fluctuations of sensuality, that is, the noosphere is a manifestation of the presence of the Logos, not*

the Archetype. The gematric principle allows forming narratives of perspectives of paradigmatic projects of the foreseeable future, using not only abstract signs of quantitative values, but also figurative allegories of existential and essential meanings of purposeful and expected existence in its congratulatory fullness - the sophistry of the Existing Logos, which is demonstrated on the semiotic material of the culture of Ukraine.

Key words: nooeconomics, noosphere, semantic vacuum, Logos, Archetype, sophistry, cathedrality, monadity, cognitarium, culture of shame, culture of guilt, symbolic exchange, sacred time, profane time, ontological novelty.

JEL Classification: A13, B49, O39, P16, P49, Z10

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-09>

Постановка проблеми. Людина є втіленою тугою заблуканою вічності, пустельним мандрівником до батьківщини душі, що рухається сліпо крізь тернину випробувань скелястою стежкою долі. Спогадом душі про вічність є здатність мріяти про мрії, тобто не лише інтелектуально детермінувати майбутнє в образах творчості, а в інтенсивності віри споглядати ідеально безконечне майбутнє духовно досяжної досконалості. Тому людина – це істота, для якої світ ідей у свідомості реальніший за сукупність предметів довкола. Формою реальності духа є слово. Упорядкований людиною космос слова називається ноосфера – царство Логоса, де Істина дана як досвід.

Найбільшою таємницею олюдненого світу науки, філософії і культури є не стільки з'ясування першоджерела об'явлення слова, скільки вимога часу його об'явлення у локації персоніфікованої свідомості як думки, як проекту: чому саме тепер? Так, слово стає тілом – опредметненою волею доцільно зміненого простору, де людина виступає або як рантє природи, або як садівник мрій, котрі стають плодами діянь, способи доступу до яких і визначаються як економіка. Тобто є економіка рантє і є економіка художника-поета, і переважно це одна і та ж людина (що продемонстрував Дж. Шумпетер). Тобто економічна людина виявляється суб'єктом есхатології початку як межі зустрічі слова зі світом у темпоральності безконечного буття. Результатом такої зустрічі постає інтелектуальна вартість, а форматом – нооекономіка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною базою дослідження слугували: концепція політичної нооекономіки А. Гальчинського [2], концепція софійності ціннісно-сислового універсуму культури і духовності С. Кримського [6], концепція реактуалізації патерна сакрального часу у структурі символічного обміну економіки майбутнього О. Воронюка [1], ідея інтелектуального вмісту патерна влади Е. Тоффлера [9], концепт персоніфікованої істини духовної творчості у культурі Р. Тагора [8], атрактивний вимір інсайдерства нових комбінацій в еволюційній парадигмі економіки Дж. Шумпетера [10].

Постановка завдання. Чи можливим є соціальне явище ноосферної економіки? Якщо так, то які для цього існують передумови у детермінантах: часу, простору, культури, науки і філософії, мислення і світовідчуття? Щоб говорити

про трудові змісти вартості та інклюзивні інституції розподілу, тобто говорити власне мовою термінів і понять економічної теорії, слід попередньо збагнути: на яких шаблях темпоральності буття через аксіологічне освоєння досвіду відтворення суспільства нооекономіка можлива як ноуменальний пласт сучасності у вигляді тіла культури і потоку історії; які виміри аксіологічної рекурентності можна пояснити каузальною онтологією економічних явищ у найближчій перспективі; як інтегральні змісти ноуменальних патернів культури, які підлягають подальшій інституціоналізації упорядкування відносин обміну, розподілу і відтворення в нооекономіці, співвідносяться з індивідуальними змістами есенції та екзистенції окремої свідомості на дихотомічно-рівневих шаблях “монадне – соборне” та “Логос – Архетип”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наука – це вияв когнітивного детермінізму у нормативній необхідності. Проте наука невіддільна від свободи і творчості. Свобода – це проектування себе у континуальну безконечність буття, а творчість – це об'явлення образу своєї істини у неминущій тривалості цінності. Через це наука є діяльністю духа, де натхнення ідеального зважається на терезах практики, аби стати проектом опредметненої істини. Тому наука – це інтелектуальний проект земного безсмертя.

Місія науки – огорнути Всесвіт людським розумінням. Але Всесвіт безконечний. Пізнання безконечності можливе лише тоді, коли ти носиш її у повноті самого себе, коли протяжність Всесвіту зникає у надрах душі так, як у математиці зникає матерія. Залишається лише форма – спрагле око розуму, яке марно шукає істину як сенс усіх сенсів, бо вона – істина – це його (розуму) зніщя. Тому істина усвідомлюється зсередини. Тому навіть дослідження далеких зоряних галактик – це лише знання нашого “я” цих галактик, згідно із платонівським принципом “вагітності до зачаття”. Тому реальність Всесвіту починається у свідомості. Тому світ народжується з відкритого ока людини.

Наука розвивається як результат синтезу ідей, як зусилля подолання апріорного детермінізму буття, як духовний чин сублимації існуючого. Сублимація суперечностей, що розв'язується гуманітарною наукою, знаходить граничну маніфестацію у перспективі синтезу монадного і соборного, що є вищим ступенем дихотомії цінностей індивідуального і загального у культурі. Наратив

домінування загального над одиничним (від платонізму до комунізму) дав сумний досвід тиранії мас, тріумфу плебейського безумства, оскільки нормативна етика гомеостазу визначається свідомістю маргіналів як формату соціоентропії. Протилежний випадок – абсолютизм індивідуалізму – породив наратив толерантності до збочення як права на приватність. Загальне трактувалося як атомізована сума анонімної активності, де узгоджена резистентність досягається деперсоналізацією джерела влади через законодавство, а синергія виживання досягається обміном результатами спеціалізованої праці через “невидиму руку” конкурентного ринку. У першому випадку знеособлювалося персоніфіковане (а отже унікальне), у другому мала місце редукція особистісної творчості до утилітарної необхідності задоволення матеріальних потреб. Проте існував ще третій спосіб вульгаризації синкретизму монадного і соборного, акумульований в іпостасі Великого Інквізитора – модусі соціального буття, де патерн колективного щастя передбачав псевдосублімацію свободи у месіанізм морально-інтелектуальної обраності індивіда-вождя.

Треба розуміти, що детермінізм монадного і соборного долається тільки на шаблях вищої атрактивності, принцип якої зосереджується у сакральних символах культури, у континуальному співвідношенні взаємопроникності Логоса і Архетипу, де праксеологічна придатність результату в актах буття позбавлена обмежувального впливу обставин історичного часу, де унікальне та універсальне максимально наближені.

Ноосфера постає як континуальна протяжність упорядкованих текстів, осмислених і переосмислених сенсів буття, що стали досвідом у доступі та користуванні. Тексти ж постають як аксіологічно-когнітивні результати вибірково-спонтанного розпаковування фільтром людської свідомості на заданій шкалі недиференційованої потенціальності спресованих сенсів семантичного вакууму. Ноосфера у цьому розумінні – це антропогенна феноменологізація семантичного вакууму. Ноосфера – це хроніки інтелектуальних здобутків у спільній пам’яті: здобутків індивідуальних (бо мислить і діє завжди окрема людина) у пам’яті всезагальній (назагал відкритій і доступній для всіх і кожного інформації). Та чи може вважатися ноосфера місцем довершеного синтезу монадного та соборного? Очевидь, що ні. Ноосфера нагромаджує шаблі такого досвіду, зафіксовані тексти практик сходження або навпаки – досвід поглиблених антагонізмів, практику підпорядкування і домінування.

Ноосфера – це відкритий резервуар об’явлених і озвучених ідей, не кожна з яких запустила імпульс волі до життя, спровокувала активність змін. Натомість ноосфера – це постійне місце вічного спочинку конкуренції проектів, де Хронос поглинув не лише невдах. Якщо ж мова йде про онтологію ідеї упорядкованості, то ноосфера – це ще й історичний каталог інституційного дизайну, а отже досвіду теорії і практики інтеграції на основі результатів екзистенційних пошуків знятих

суперечностей між буттям і небуттям, зокрема і співвідношення “монадне – соборне”.

Але ноосфера має містити в собі далекий і призабутий досвід зняття суперечностей онтологічного порядку, передусім – монадне-соборне. Що таке соборність? Чи обов’язково вона передбачає асиміляцію особистісного? Собор – це святе місце спільної літургії, де чинником єдності виступає не ритуал, а воля до присутності ідеального в очікуванні безконечного. Воля осмислена і свідомо вміщена у потік ритуального дійства, в алегоричну композицію медіаторів безсмертя – безсмертя індивідуального, а отже – і думки, і волі індивідуальної. Таким чином соборний індивід втілює у собі у вимірах волі і віри, знання і переконання екуменічну спрямованість своєї ідентичності, ту повноту себе і свого внутрішнього духовного змісту, де присутній ближній як умова чистоти сумління, де уприсутнений інший як паливо серця для полум’я любові. І полум’я це – купол собору у серці кожного, який тільки тоді стає монадною особистістю.

Монадна особистість – це суб’єкт фрактальної свідомості, субстанційної повноти своєї екзистенції. Творча активність такого суб’єкта апріорно атрактивна, його діяльність переслідує мету примноження буття у нормативних вимірах досконалого. Він – когнітарій, інтелектуал-меритократ, здатний пізнавати онтологічні сенси буття та образотворити їх в аксіологічні проекти: парадигми, доктрини, концепти, плани і програми.

Кількома абзацами вище ми виголосили сумнів, що ноосфера може стати місцем здійсненого синтезу монадного і соборного головню через те, що функцію такого синтезу забезпечувала релігія, яка істину буття як ідею безсмертя виводила далеко за межі логіки раціонального пізнання. Проте, якщо когнітарій здатний інтелігібельно пізнавати і концептуально проектувати онтологічні сенси буття у патернальні проекти соціального відтворення, то ноосфера може стати чимось більшим, ніж гігантською скарбницею здобутків розуму роду людського. Окрім місця пам’яті, вона може стати місцем буття, тобто місцем постійних когнітивних флуктуацій інтегрального порядку, інтенсивність яких лише зростатиме.

Чи можна трактувати ноосферу як субстанцію? – Ні! Субстанцією можна вважати семантичний вакуум – безмір недиференційованої потенціальності всього, з якої інтелект вилонює сенси як тексти – атрибути і модуси сущого. Якщо модус – це стан субстанції, виражений через текст, то ноосфера і є таким вираженням. Ноосфера – це отекстовлений модус семантичного вакууму. Проте ноосферу не можна вважати атрибутивною континуальністю, бо не кожен текст виражає онтологічну каузальність сущого у модусі осенсовленого буття. Атрибут є відображенням Єдиного Сущого на полотні свідомості в локаціях образного детермінізму – власне пізнання. Таким чином, атрибут Сущого стає модусом Буття у свідомості когнітарія. Це пояснює: чому саме когнітарій, а не будь-який інший мислитель, здатний продукувати проєктивні

тексти онтологічної новизни – знання життєвої творчості, де альтернативи виключають антагонізми у своїй еквіфінальній протяжності. Тобто когнітарій здатний розпаковувати нашарування спресованих сенсів семантичного вакууму і надавати їм текстового вираження у їх – сенсів – кульмінаційних омега-пунктах мислимої довершеності примордіального буття. А оскільки Єдиний Суцільний виражає себе через безконечність атрибутів у безмірі модусів, то можливих кульмінаційно-когнітивних омега-пунктів осяжності абсолютного у вимірах досконалого на аксіологічно-нормативній шкалі людської свідомості теж є безмір. Когнітарій лише сягає незайманих вершин істини. І саме ця його властивість як актора ноосфери перетворює його у садівника ойкумени Великого Синтезу, коли з гірчиного зерняти соборного духа виростає монадна особистість – громадянин Небесного Єрусалиму в умовах земної дійсності.

Ноосфера як тотальність фіксованого досвіду буття передбачає єдність доктринальних істин науки з відтворювальними патернами культури, навіть якщо вони стосовно одне одного становлять антитези чи заперечення заперечення. Ноосфера залишається місцем збереження нереалізованих альтернатив, ландшафтом уламків мрій, перманентних пульсацій міфів та утопій. Трактуючи ноосферу як недетерміновану часом і простором інформаційну мережу миттєвого доступу до знань з метою їх використання, а отже модифікації, вчені упускають з виду саме ці залишки, які не завжди є звалищем ентропійного непотребу. Внаслідок альтернативного вибору знехтуване з різних причин може бути вимушеним чи відтермінованим і не завжди є констатацією “смерті” інформації – забуття. Кожне очікування акумулює волю, нереалізовані імпульси якої мають кудись діватися, і вони лягають на дно душі пластами несвідомого – стають сліпими флуктуаціями архетипу, спонтанною чуттєвістю непідконтрольних розуму глибин самого себе. Кожна людина, здійснюючи вибір, нагромаджує багаж архетипу – нереалізовані потреби. А оскільки життя – це фатальна необхідність постійного альтернативного вибору, то нагромадження нереалізованого не просто перевищує перелік актуалізованих через вибір подій, а являє собою внутрішню безодню вулканізуючих потреб за межами фільтра свідомості. Нагромаджена внутрішня безодня сліпої волі до життя успадає від предків нащадками і зумовлює сценарії їхньої долі: особливості відповідей на виклики, специфіку ментальності, зигзаги свободи, прокляття залежності від шляху, культурний детермінізм тощо.

Дихотомія “монадне – соборне” виявляє поле свого синтезу через дуальність “історія – культура”. Історія, точніше історіософія, – це екзистенціалізація темпоральності, аксіологічного засвоєння часу у вимірах людської присутності у світі, біографія сходження духа перед лицем есхатологічних максимумів Початку-і-Кінця. Культура – це досвід практик відтворення людської присутності у світі через адаптаційний патерн аксіологічного

засвоєння простору для забезпечення тривалості буття між установчим міфом Початку та есхатологічним катаклізмом Кінця. Історія як ціннісна асиміляція часу і культура як ціннісна асиміляція простору перетинаються у сфері утилітарної діяльності предметного освоєння світу та олюднення природи, тобто економічної діяльності. Економіка (у широкому розумінні – господарювання) є способом життєзабезпечення в умовах світу як дефіциту: взаємодії людини з людиною, людини з соціумом та людини з природою згідно з принципом релевантності бажаного і можливого, витрат і результатів, потреб і ресурсів.

Сучасна економічна наука оперує поняттям “методологічного індивідуалізму”, оскільки приймає рішення і діє завжди окрема людина. Проте, чи є економічний індивід монадною особистістю? В умовах ринкової економіки – однозначно ні. Справа в тому, що економічна поведінка передбачає оперування засобами в умовах детермінізму цілей: усі цілі зводяться до однієї-єдиної – максимізації грошової вигоди: купити дешевше, продати дорожче, виручити більше. Грошовий максимум – це аксіологічний наратив економічної активності на усіх щаблях піраміди Маслоу. Капіталізм відкрив можливість інтенсифікації прибутковості індустріальним шляхом виробництва засобів виробництва, що запустило синергійні кола небаченого в історії матеріального добробуту для широких мас населення: заможність, а не біологічно-прожитковий мінімум став нормою. Злидні ж повсюдно збереглися лише там, де індивідуалізм не трактувався як культурна цінність. Суперечності інтересів долає ринок – інструмент балансу колегіально прийнятних еквівалентностей мінових вартостей. Гроші набули універсального статусу акумулювати і вивільняти соціальну енергію людського життя, будучи медіатором міри офіруваної праці та привласнюваних засобів існування в енергетичних пропорціях соціальної справедливості економічного розподілу: скільки дав, стільки взяв.

Проблема навіть не в моральних якостях ринкового актора: гедонізмі, егоїзмі, жадібності і скупості характеру, черствості та відсутності емпатії. Корінь проблеми – в самій природі матеріальної економіки, у формулюванні дихотомії її предмету: безмір потреб – обмеженість можливостей. Так, поза всяким сумнівом з апріорної реальності дефіциту (у сенсі доступу до засобів життя) виникає поняття вартості і явище ринку. Дефіцит – це феномен межі: абсолютної і відносної. Відносні межі дефіциту пов’язані із здатністю людини долати матеріальний детермінізм існуючої природи через творче мислення поєднання непосредованого у вигляді інноваційної ідеї – проекту розширених можливостей небувалого буття, завдяки небаченим раніше технологічним способам інтенсифікації енерговидобутку. Але існує феномен абсолютної межі, пов’язаний із репродуктивним потенціалом живої і косної речовини планети як ресурсно-енергетичної бази суспільної економіки. Тобто відкриті кордони, вільні ринки, конкуренція, міграція капіталу і робочої сили в асиметричному

просторі монетизованого оцінювання перспектив вигоди тут вже не допоможуть: “похмурий пастор” Малтус виявився правий: цивілізація надлишкового масового споживання може остаточно “спожити” саму себе, перетворивши планету у непридатну для життя пустелю. Це і буде есхатологія Кінця: “кінець історії” як кінець світу з екзистенційною агонією останньої людини, позбавленої навіть можливості спокути.

Це буде планетарний рагнарьок культури сорому. Але чи буде це колапс культури провини? На нашу думку – ні! І ось чому: культура сорому фаталістична; усе, що може людина, – це мужньо зустріти рок, гідно витримати жах Кінця, невідворотного Хаосу, протистояти якому можна лише через міфоруал “вічного повернення” у примордіальну досконалість повноти Великого Початку, коли світ був чистим і непорочним у Перший День. Людина нічого не може зробити, бо усе вже визначено; в її силах – лише сповнення дгарми: не зігнути під тягарем випробувань, щоб не залишити після себе слід як сором, щоб спадщиною своєї ганьби не обтяжити долю нащадків. Ідея Кінця у культурі сорому не те, що невідворотна; вона – абсолютна! Тут немає обітниць воскресіння – лише вічна реінкарнація постійного і неунічного страждання у проклятті безнадії.

Культура провини теж детерміністична, але не фаталістична. Тут присутня прикладна цінність свободи. Тобто від персонального вчинку залежить доля світу. І вчинок цей – дар викупної жертви життя авансованого, де смерть врівноважується любов’ю. У цьому суть символічного обміну: дарування не надлишку, а усієї повноти самого себе, через що дарувальник уприсутнюється у дарунку як зобов’язуюча цінність, як нормативний ідеал, як максима опредметненої через жертву любові. Приймач такого дару позбавлений можливості еквівалентного віддаровування; він нічого не може дати рівноцінного взамін; він стає носієм свідомості провини за благодать дару ним незаслуженого, неспокутуваного боргу перед жертвою ближнього, яка уможливила індивідуальне безсмертя.

Темпоральність культури провини творить сенси подій сакрального часу Великого Повернення. Ініціатор дарування має бути власником такого надлишку, вітальна сила якого долає есхатологічний детермінізм перспективою безконечного. Чи може в такій іпостасі виступити суб’єкт економічної діяльності? Ринкові відносини – це профанний час зворотної транзитивності еквівалентних пропорцій “вартість – дохід”, де привласнюється все до копійки, а отже немає кількісних одиниць надлишку чистого дарування – лише рівновеликий обмін монетизованими послугами. Але чи не виконує при цьому функцію синергії дару шумпетерівський прибуток? Якщо інсайдерство нових комбінацій підвищує рівень гомеостазу економічної системи, а отже реалізує негентропійну функцію, то чи можна вважати капіталізм проявом культури провини? Веберівські пуритани відповіли, що так: професійна діяльність є способом спокутування боргу – незаслуженого дару благодаті, а

прибуток, який інвестується, – це матеріалізація цієї благодаті у її самозростанні.

Але підприємницький прибуток вкрай проблематично назвати зумовлюючим надлишком чистого дарування, а роль позичкового капіталу та інші інституційні форми боргових зобов’язань жодним чином не причетні до моральних основ культурної ментальності провини. Справа в тому, що в індустріальній економіці інакше бути не може: обсяг витрат дзеркальний обсягу доходів. А в постіндустріальній?

Ключовою особливістю постіндустріальної економіки є наявність цифрових технологій інформаційних мереж виробництва, обміну і використання інтелектуальних благ як мінових вартостей. А вартість в економіці – це категорія субстанціональна. Субстанцією економічної вартості кожного товару на ринку є праця, затрачена на його виробництво: праця жива та уречевлена. Величина вартості товару, згідно із законом Рікардо, прямо пропорційна кількості затраченої праці і обернено пропорційна продуктивній силі праці. Останню збільшує машина. Завдання техніки – спресування часу у виробничому акті, тобто скороченні процесуальної тягlosti трудового зусилля, емансипації живої праці. Чи девальвує це роль живої праці? – Ні. Цінність живої праці зосереджується у вимірі інтелекту, передусім керування та управління машинами. З’являється особливий різновид найманої робочої сили – інженер-технократ, “білий комірець”.

Але що є остаточною метою застосування машини? – Нульова мінімізація граничних витрат виробництва. А тепер починаються дуже цікаві речі, які стануть реальністю постіндустріальної цивілізації найближчим часом. Нульові граничні витрати – це техніка з “вічним двигуном”, що настільки мінімізує величину амортизаційного фонду відновлення основного капіталу, що він перестає бути показником витрат, а отже – об’єктивним чинником формування ціни ринкової пропозиції (таким чинником залишається лише комерційна складова, а не виробнича). Через відсутність витрат відбувається немислиме здешевлення виробництва, скасовується принцип дефіциту і ринок перестає бути цементуючим розчином суспільства обміну (а суспільство – це обмін послугами). Нульові граничні витрати не лише некрополюють ринкову систему економіки, а й змінюють розуміння субстанції вартості.

Якщо завдання машини – це тотальна емансипація трудових затрат в часі у протяжності миті, то як тоді рахувати вміст праці як саму умову підрахунку вартості в грошах – об’єктивну тривалість робочого часу? Який вид праці залишиться тоді змістом вартості, її субстанційною основою? – Лише праця інтелектуальна: творча, креативна, інноваційна, когнітивна, та жива уява розуму, того інтелігібельного зусилля, коли у свідомості думкою-проектном нового буття постає образ можливо-го світу, який вже потім машина з нульовими витратами виробництва перетворить у суспільне споживче благо. Але як рахувати вартість, яка не має часової протяжності? Як рахувати і виражати в

грошах мить, яка є абсолютною дискретністю матеріальної дійсності, меншою за секунду тривалістю? Мить розчиняє кількість як цінність і розгортає чисту якість проекту буття – його екзистенційний сенс. А економіка – це наука про діяльність саме кількісних пропорцій. Ось у чому полягає радикальна відмінність між індустріальною та постіндустріальною економічними системами. Спресування до миті часу протяжності трудових зусиль у структурі вартості товару не просто унеможливує формування ціни ринкової пропозиції, а й скасовує кількісний детермінізм мінових еквівалентностей, а отже – анулює профанний час культури. Залишається тільки час сакральний, час символічного обміну дарів, час благодаті, час виробництва п'яти хлібів, надлишково достатніх для п'яти тисяч народу.

Отож, зрозуміло, що трудова основа вартості стосуватиметься лише інтелектуального продукту – слова онтологічної новизни Єдиної Істини Буття. І у слові цьому – у Софійному Логосі – і перебуває перехрестя синтезу монадного і соборного, коли серце кожного живе вібраціями повноти буття. Якщо ноосфера і може мати практичний сенс для Духа, то саме у цьому.

Ми, українці, мали початок в історії як народ хліба – трипільці, перші хлібороби Землі. Протягом останніх півтори тисячі років ми є ядром Слов'янського Світу – серцем ойкумени людності Слова. Тепер ми – Україна, гранична земля Великого Синтезу Логоса і Архетипу, де Дух стає Тілом Життя у Вічності. Архетипом України є Берегиня-Оранта, Лоно пшеничного зерняти – місця Духа як волі до абсолютної повноти. Символізм пшеничного зерняти багатшаровий: перший медіатор – це те, що у циклі відтворення зерно повертається до себе у прирості врожаю у максимальній повноті, тому хліборобство є галуззю виробництва абсолютної додаткової вартості. Але якщо аналогом Сонця як умови проростання зерняти представити Логос, то отримаємо другий медіатор: Хліб стає Тілом, де Дух поєднується з Істиною (арамейською мовою “легем” означає і хліб, і тіло, тому Вифлеєм – це і дім хліба, і дім плоті; а “телос” по-грецьки – це мета оформлення; те, чим має постати потік буття через множинності змін на фінальній стадії передбачуваної досконалості зародку-зерняти – індивідуального духа дгарми людини).

Спосіб організації господарювання, де у символічному просторі обміну сакрального часу ідеаційного типу культури творяться і пропонуються для духовного споживання інтелектуальні вартості, корисністю яких є онтологічна новизна можливостей повноти присутності Суцього у бутті світу через Логос Істини, визначається нами як нооекономіка.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Подальший напрям наукових досліджень пов'язаний з актуальною проблемою інституціоналізації монетизованої форми “дарунку-у-відповідь” у структурі мінових відносин символічного обміну реактуалізації сакрального часу культури постпривини, а також ролі і

значення символів етнокультури в отекстовленні онтологічної новизни екзистенційних сенсів як аксіологічних цінностей обміну в інформаційно-мережевому просторі нооекономіки у недалекому майбутньому економічної дійсності України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронюк О. Філософія сакрального. К. : Видавець Марко Мельник, 2018. 256 с.
2. Гальчинський А. С. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань. К. : Либідь, 2013. 470 с.
3. Енаф М. Ціна істини: дар, гроші, філософія. К. : Дух і літера, 2019. 512 с.
4. Кизим М. О., Матюшенко І. Ю. Перспективи розвитку і комерціалізації нанотехнологій в економіках країн світу та України : монографія. Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2011. 392 с.
5. Кісь Р. Свобода і рух смислів / НАНУ, Інститут народознавства. Львів, 2019. 384 с.
6. Кримський С. Під сигнатурою Софії. К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. 367 с.
7. Лютий Т. Культура принад і спротиву. К. : Темпора, 2020. 576 с.
8. Тагор Р. Релігія Людини : лекції Гібберта. Львів : Видавництво “Апріорі”, 2022. 160 с.
9. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство, сила. К. : Акта, 2003. 560 с.
10. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. 242 с.

REFERENCES

1. Voroniuk O. (2018), *Filosofiiia sakral'noho*, Vydavets' Marko Mel'nyk, K., 256 s.
2. Hal'chyns'kyj, A. S. (2013), *Politychna noekonomika: nachala onovlenoi paradyhmy ekonomichnykh znan'*, Lybid', K., 470 s.
3. Enaf M. (2019), *Tsina istyny: dar, hroshi, filosofiiia, Dukh i litera*, K., 512 s.
4. Kyzym, M. O. and Matiushenko, I. Yu. (2011), *Perspektyvy rozvytku i komertsializatsii nanotekhnolohij v ekonomikakh krain svitu ta Ukrainy : monohrafiia*, VD “ІNZhEK”, Kh., 392 s.
5. Kis' R. (2019), *Svoboda i rukh smysliv / NANU, Instytut narodoznavstva*, L'viv, 384 s.
6. Kryms'kyj S. (2008), *Pid syhnaturou Sofii*, Vyd. dim “Kyievo-Mohylians'ka akademiia”, K., 367 s.
7. Liutyj T. (2020), *Kul'tura prynad i sprotyvu*, Tempora, K., 576 s.
8. Tahor R. (2022), *Relihiia Liudyny : lektsii Hibberta*, Vydavnytstvo “Apriori”, L'viv, 160 s.
9. Toffler E. (2003), *Nova paradyhma vlady. Znannia, bahatstvo, syla*, Akta, K., 560 s.
10. Shumpeter, J. A. (2011), *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу*, Vydavnychyj dim “Kyievo-Mohylians'ka akademiia”, K., 242 s.

Стаття надійшла до редакції 09 листопада 2022 року